

Idei inaugurale

Am primit cu încredere și cu satisfacție propunerea Editurii C.H. Beck de a pune în scenă un comentariu al O.U.G. nr. 80/2013.

Am luat legătura cu autorii lucrării de față care au acceptat fără rezerve să se implice activ în elaborarea prezentului demers exegetic.

Ne angrenăm, la acea vreme, într-un proiect îndrăzneț, ce presupunea explorarea unui teren insuficient bătătorit.

Astăzi, Editura C.H. Beck se poate mândri cu **inaugurarea primei lucrări** dedicate O.U.G. nr. 80/2013 și, în premieră, cu o **aparitie editorială** (proprie) dedicată **taxelor** judiciare de timbru.

Ne aflăm pe un tărâm cu o evoluție dinamică, uneori neașteptată, ce a întins mai mereu capcane cognitivo-juridice; tocmai de aceea a constituit, în mod tradițional, un teren propice creării și întreținerii unor controverse efervescente cu valențe practice; incertitudinea cu care se confruntă practicienii dreptului (în această materie) este poate chiar mai vizibilă astăzi ca oricând.

În pofida acestui specific, taxele judiciare de timbru exced, în prezent, ariei curriculare universitare, neavând nici caracter autonom, nefiind nici anexate uneia dintre materiile la care și-ar putea justifica apartenența. Este posibil să fie la mijloc o mică exagerare, dar – dincolo de unele insignifiante și uneori inevitabile incursiuni în această zonă – **școlile** noastre de drept (facultățile de drept) ori cele de perfecționare ale diferitelor categorii de juriști (INM, INPPA) nu suflă o vorbă cu privire la divergențele (jurisprudențiale ori doctrinare) fundamentale din această materie.

Tocmai de aceea este necesară cuplarea interesul practic indiscutabil (al juriștilor ori, după caz, al viitorilor juriști) de a cunoaște și aprofunda materia taxelor juridice cu introducerea acestei materii în programele de pregătire și perfecționare. Este, desigur, o invitație la reflecție.

Câteva cuvinte despre aportul meu la această lucrare.

Avem în materia taxelor judiciare de timbru un bazin național **jurisprudențial ultra-generos** având un potențial nebănuit; edificatoare în acest sens sunt numărul impresionant de cereri de reexaminare a modului de stabilire a taxei judiciare de timbru, frecvența acestora în practică, dar mai cu seamă predilecția justițiabililor pentru formularea lor; din păcate însă această jurisprudență este insuficient parcursă și neîndestulător fructificată (sub aspect doctrinar).

Tocmai acest tip de inadecvare m-a determinat să **ajustez disproporția** uriașă între (această) cantitate enormă de jurisprudență (corespunzătoare articolelor pe care le-am comentat) și analiza sa critică, urmărind, pe cât posibil ca, digerând esențialul, să echilibrez acest raport de forțe și să pun ordine într-o practică judiciară și așa fărâmițată (caracterul neunitar este specific practicii judiciare din această materie și se află sub semnul asumării normative).

Valorificând o jurisprudență densă (peste 350 de hotărâri), variată și deseori oscilantă din perspectivă comparativo-evolutivă, evoc în partea mea de contribuție la această lucrare

o seamă de probleme actuale, altele încă actuale și arzătoare, neelucidate de textul propriu-zis al Ordonanței formulând, de fiecare dată judecăți de etapă ori de ansamblu aseasonate nu atât cu argumentele care pledează în favoarea acestora, cât cu eventuale contraargumente care le-ar putea invalida. Lucrarea a reprezentat o oportunitate de a diseca structurat unele dintre temele recurente în discursurile contemporane, întorcându-le pe toate fețele spre a releva și laturile mai puțin explorate ale acestora, inclusiv din perspectiva identificării unor eventuale disfuncționalități de ordin constituțional ori convențional. Ca întotdeauna, am urmărit să prezint, în mod onest, soluțiile existente ori posibile, însoțite de argumentele ce pot fi aduse în sprijinul fiecăreia dintre acestea, fără a mă rezuma la a le evoca pe acelea pe care le socotesc legitime. Această modalitate de abordare reprezintă unul dintre pilonii contribuției mele, dând eficiență unei prevalențe a gândirii **critico-productive**, în detrimentul unei judecăți liniare.

Rămânând în sfera judecăților legitime aș reaminti faptul că într-un sistem de drept în care este consacrată, de o manieră explicită ierarhia izvoarelor de drept procesual civil [*i.e.* în art. 5 alin. (3) NCPC] și în care procesul civil este guvernat de principiul legalității, este firesc ca soluțiile date unor dificultăți practice să nu se sprijine, în mod necesar, pe ceea ce este echitabil, ci mai cu seama pe ceea ce este conform legislației în vigoare; tocmai de aceea, în concursul dintre asemenea valori am înțeles să dau întâietate legalității concrete în daune unei **echități** abstracte, subiective, discutabile. Nu aș fi reiterat acest adevăr (axiomatic) dacă nu aș fi remarcat tendințe – este drept, sfoase – de cantonare a unor rezolvări în sfera echitabilului exclusiv, în detrimentul principiului legalității.

Acestea sunt numai câteva idei care traversează lucrarea.

Revenind însă la volumul de față, aș adăuga și faptul că, fiind concepută pe coordonatele generale și specifice anterior evocate, lucrarea a devenit una de amploare, având, pe alocuri, chiar accente de **exhaustivitate**, particularitate ce creează premisele ca ea să devină de referință pentru materia pe care o tratează.

Tocmai de aceea, nădăjduim că și mai exigenți dintre juriști vor găsi de cuviință să **aprecieze** – fie și numai în forul lor interior – ideile, gândurile, soluțiile și argumentele pe care le transmite lucrarea.

*Liviu-Alexandru Viorel
Iulie 2016*

Prolog

Ideea în sine a adoptării unui nou act normativ cadru în materia taxelor judiciare de timbru a reprezentat, fără îndoială, o idee generoasă; din păcate, ea a avut parte de o **realizare modestă**.

Modalitatea expeditivă de adoptare a O.U.G. nr. 80/2013 aflată într-o vădită incongruență cu adâncimea ce ar fi corespuns unei reglementări de o asemenea anvergură, acompaniată și de retrospectiva a mai bine de trei ani de viață ai actului normativ relevă semnificative acumulări de inadecvare la contextul legislativ actual. Textul Ordonanței abundă în formulări imprecise și în derapaje amendabile juridic; surprinde nu atât omisiunea de a elucida nenumăratele dispute preexistente (având caracter repetitiv în jurisprudență chiar și sub imperiul defunctei Legi nr. 146/1997), cât faptul că textul Ordonanței este el însuși o sursă de noi controverse; în acest registru se înscrie și omisiunea consacării modalității de timbrare a unor cereri care, prin natura lor juridică, și-ar fi justificat apartenența fie la categoria cererilor dispensate de plata taxei judiciare de timbru, fie la categoria celor supuse unor taxe fixe, dar care cu greu ar putea fi încadrate în unul dintre tiparele amintite. Toate acestea pun un diagnostic necruțător: soluția experimentală s-a dovedit a fi un eșec dificil de evaluat la justele sale proporții.

Sunt probleme cu privire la care lumea juridică resimțea nevoia unei analize clarificatoare. Elaborată pe acest fundal amăruit, lucrarea – prima de acest tip dedicată actualului act normativ cadru în materia taxelor judiciare de timbru – reprezintă, înainte de toate, un important punct de plecare în identificarea unor atare probleme; în realizarea acestui demers ne-am **propus** să nu cedăm unui inevitabil automatism al comodității de gândire, să dezrobim profesioniștii dreptului de unele clișee juridice și șabloane, să abordăm zone nefrecventate doctrinar, să trasăm linii directoare, să decodăm texte dintr-o perspectivă critico-productivă, oferind astfel noi direcții de cercetare ajustate contextului legislativ contemporan, relevând – atunci când a fost cazul – interpretări temerare, să configurăm trasee de argumentare, să cântărim argumentele pro și contra ori cel puțin să oferim argumente suplimentare în sprijinul unor soluții vehiculate și confirmate în decursul timpului și, finalmente, să propunem eventuale soluții de ameliorare a legislației.

În egală măsură, lucrarea reprezintă și o colecție de **interogații și răspunsuri**, oferind o perspectivă onestă asupra unor probleme având o efervescentă apartență care au polarizat interesul spectrului juridic; *inter alia*, lucrarea răspunde unor întrebări precum: este într-adevăr constituțională actuala reglementare a taxelor judiciare de timbru din perspectiva îndeplinirii cumulative a cerințelor formale pentru adoptarea sa prin ordonanță de urgență? Se aplică O.U.G. nr. 80/2013 cererilor incidentale și căilor de atac introduse după intrarea sa în vigoare în procesele începute în baza Codului de procedură civilă de la 1865? Care este modalitatea de timbrare a cererilor de validare a popririi ori a cererilor de instituire a dreptului de retenție? Care este momentul de la care se reia termenul de îndeplinire a obligației de a face dovada achitării taxei judiciare de timbru ori, după caz, a diferenței de taxă în ipoteza în care, ca urmare a soluției pronunțate asupra cererii de reexaminare, partea în sarcina căreia s-a stabilit taxa, rămâne obligată la plată? Care sunt implicațiile temporale ale formulării cererii de reexaminare a modului de stabilire a taxei judiciare de timbru asupra termenului de îndeplinire a obligației de a face dovada plății taxei? Sunt numai câteva întrebări la care lucrarea oferă răspunsuri.

Calitatea îndoielnică a textului Ordonanței nu a fost unicul **obstacol** pe care l-am întâmpinat; materia taxelor judiciare de timbru reprezintă un subiect pe cât de tentant și de ofertant, pe atât de atât de primejdios din perspectiva capcanelor pe care le întinde; în absența unor norme metodologice (calibrate noului context normativ), călăuzitoare în ceea ce privește deslușirea și aplicarea dispozițiilor examinate și pe fondul lipsei unei analize (mai) elaborate a reglementării (taxelor judiciare de timbru), având deja conturate și unele soluții în practica judiciară (unele dintre acestea chiar divergente) ori trăgându-și seva din studiile doctrinare ce au urmat intrării în vigoare a Ordonanței, misiunea exegetică și explicativă a fost în mod corespunzător îngreunată, elaborarea lucrării devenind pentru noi o provocare. Am încercat să depășim asemenea piedici sau, mai bine zis, să lăsăm firescul analizei să își urmeze cursul, ghidându-ne în principal după experiența practică pe care o avem ca judecător și respectiv avocați și care ne-a relevat măsura în care scopul Ordonanței a fost atins.

În această ordine de idei, prin noua Orânduire în materia taxelor judiciare de timbru **s-a urmărit** – astfel cum s-a arătat de altfel și în cuprinsul Notei de fundamentare a acestui act normativ – revizuirea neîntârziată a legislației și în materia taxelor judiciare de timbru pentru ca aceasta să fie aliniată celor două evenimente legislative majore care au marcat istoria recentă a domeniului civil și procesual civil – *i.e.* intrarea în vigoare a noului Cod civil și a noului Cod de procedură civilă – de natură să reflecte noua structură și dinamică a procesului civil, noile garanții procedurale acordate părților pentru asigurarea unui proces echitabil, precum și acoperirea costurilor suplimentare pentru dezvoltarea infrastructurii, pregătirea personalului din sistemul justiției etc.

Pornind de la acest scop *proclamat* al Ordonanței, ne-am propus să elaborăm o lucrare dedicată exclusiv materiei reglementate de Ordonanță, pe cât posibil fără incursiuni și ramificații în zone lipsite de implicații juridice directe și indispensabile normelor actului normativ. Cu toate acestea, de vreme ce nici Ordonanța nu se limitează la reglementarea taxelor judiciare de timbru, se înțelege, nici noi nu puteam să ne rezumăm la analiza acestui domeniu. Prin urmare, prezenta lucrare își propune nu atât o analiză strictă a noilor reglementări în materia taxelor judiciare de timbru, cât o **incursiune interdisciplinară**, ce are drept temelie taxele judiciare de timbru. Prin indisolubila legătură dintre taxele judiciare de timbru și alte materii organice legate de acestea, comentariul depășește granițele scopului declarat al actului normativ comentat atingând – în mod natural și inevitabil – zone adiacente și incitante ce țin de procedură civilă și fiscală, de contenciosul european al drepturilor omului și de contenciosul curții constituționale. Cu titlu exemplificativ, privesc din perspectiva jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, taxele judiciare de timbru implică și o inevitabilă cercetare a pârghiilor puse la dispoziția justițiabililor de către stat pentru eliminarea sau surmontarea unor posibile obstacole în calea liberului acces la justiție. Prin urmare, lucrarea reflectă taxele judiciare de timbru ca pe un mecanism complex, în care digresiuni în zone precum ajutorul public judiciar (în sens larg) și cheltuielile de judecată reprezintă o necesitate indiscutabilă.

Titlul oricărei lucrări, fie ea și de ordin juridic, reprezintă, în esență, o promisiune a autorilor; într-o cheie pragmatică lucrarea identifică „**soluțiile, argumentele și explicațiile**” unei legislații perfectibile, transformându-se în tot atâtea promisiuni pe care noi, autorii, le facem celor cărora prezentul volum le va fi călăuzitor în activitatea profesională; am căutat și identificat soluții, argumente și explicații și am încercat să evidențiem și viziunea proprie, de practicieni ai dreptului, în legătură cu fiecare dintre aspectele analizate. Rodul unui efort susținut, comentariul de față reprezintă rezultatul analizei, sintezei și gândirii critice a unor tineri juriști care au investit în rândurile acestei cărți nu atât multe ore de frământare intelectuală, cât entuziasm și pasiune pentru știința dreptului.